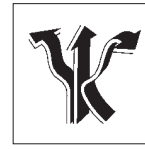
МІЖРЕГІОНАЛЬНА
АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

МАУП

БОЛОНСЬКИЙ ПРОЦЕС: реалізація положень Болонської декларації в системі вищої освіти України

Матеріали V Міжнародної наукової конференції,
м. Судак, Автономна Республіка Крим,
20–22 вересня 2005 р.

Київ 2006

ББК 74.58(4УКР)я43
Б79

Відповідальний редактор *В. М. Чирков*
(видання здійснене в рамках проекту “Наукові праці МАУП”)

Б79 **Болонський процес: реалізація положень Болонської декларації в системі вищої освіти України:** Матеріали V Міжнар. наук. конф., м. Судак, Автономна Республіка Крим, 20–22 верес. 2005 р. — К. : МАУП, 2006. — 208 с.: іл. — Бібліогр. в кінці статей.

ISBN 966-608-597-6

У пропонованому збірнику наукових праць висвітлюються проблеми методології і методики дослідження особливостей становлення європейського освітнього простору в контексті Болонського процесу. Досліджуються і аналізуються стратегічні, тактичні та технічні аспекти входження України до європейського і світового освітнього простору, а також проблеми вдосконалення стандартів національної вищої школи і запровадження сучасних освітніх технологій.

Для науковців, державних службовців, менеджерів освіти, викладачів і студентів, які навчаються за такими напрямами і спеціальностями: державне управління, політологія, менеджмент, маркетинг, педагогіка, міжнародні відносини.

ББК 74.58(4УКР)я43+74.58я43

ISBN 966-608-597-6

© Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП), 2006

Зміст

Розділ І
АДАПТАЦІЯ СИСТЕМИ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ ДО СТАНДАРТІВ ЄДИНОГО ЄВРОПЕЙСЬКОГО ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ 6

Євтух М. Б.
Концептуальні засади адаптації системи вищої освіти України до стандартів єдиного європейського освітнього простору 7

Корсак К. В.
Деякі узагальнення щодо змін освітньої системи в Україні у світлі Лісабонських і Болонської конвенцій 14

Остапенко М. А.
Проблема політичної соціалізації української молоді в умовах переходу до європейських стандартів 25

Дуженков В. Д.
Проблеми інтеграції української освіти в європейський простір 32

Кулішова Н. О.
Болонський процес і вищі навчальні заклади І–ІІ рівнів акредитації 38

Яковенчук О. А.
Реалізація положень Болонського процесу через концепцію Джона Верама 47

Верхоглядова Н. І.
Конкурентоспроможність освіти в забезпеченні національних інтересів і сприяння добробуту суспільства 53

Касьянова С. П.
До питання системності заходів з реформування освітнього простору України (на прикладі елементів польського досвіду 2003–2005 років) 56

Медведев В. А.
О повышении уровня реализации Болонского процесса в Украине 68

Ластовченко І. О.
Проблеми формування позитивних особистісних рис студентів у контексті Болонського процесу 71

Чорноштан Т. М.
Проблеми екологічної освіти в Україні та країнах Євросоюзу у світлі Болонського процесу 77

І. О. ЛАСТОВЧЕНКО
д-р філософії в галузі соціології,
голов. спеціаліст Вищої школи управління
(Міжрегіональна Академія управління персоналом, м. Київ)

ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ПОЗИТИВНИХ ОСОБИСТІСНИХ РИС СТУДЕНТІВ У КОНТЕКСТІ БОЛОНСЬКОГО ПРОЦЕСУ

Багатьох політиків, науковців та освітян України вразили обсяг і запеклість молодіжного вандалізму в арабськомовних передмістях Парижа й більшості інших великих міст Франції (підтримка цього руху спостерігалася у невеликих обсягах у кількох інших державах ЄС зі значними арабськими меншинами). Здивування було пов'язане насамперед з тим, що Франція не без підстав вважається не просто висококультурною країною, а одним зі світових джерел ідей демократизму, рівності і братерства, мало не взірцем урівноваженого законодавства щодо мовних меншин, іммігрантів і дотримання положень ініційованих громадянами Франції світових конвенцій про права людини і захист дітей.

До того ж Франція — це просто багата країна, яка вкладала чималі кошти у прискорений розвиток "зон пріоритетної уваги", до яких законодавчо були включені місця скупчення іммігрантів та інші проблемні сектори, в яких середній прибуток на родину був менший загальнофранцузького, де існували культурні відмінності, а навчати дітей і молодь було важче, як деінде.

Варто зазначити, що педагоги-науковці Франції теж не полишали питання навчання й асиміляції іммігрантів поза увагою [8–10]. У цій країні з відносно однорідним населенням уже від самого початку посилення припливу іммігрантів представники багатьох наук стали вивчати питання мультикультурності, співжиття представників багатьох народів та ін. У багатьох аспектах науковці Заходу у часі випередили ті дослідження явищ діалогу культур і життя мультикультурних соціумів, які нещодавно інтенсифікувалися не лише у багатонаціональній Російській Федерації, а й в Україні [2; 4; 5; 7]. Виходячи з викладеного спробуємо розвинути цю тему, намагаючись

водночас урахувати той вплив на вирішення різноманітних виховних проблем в мультикультурному європейському і світовому аспекті, що може бути пов'язаний з Болонським процесом та участю України в ньому.

Спершу спробуємо віднайти відповідь на радикальне питання: чи можна сподіватись у XXI столітті на створення єдиної загальносвітової культури? Якщо керуватися лише назвою статті Л. І. Любавської [4], то складається враження, що у ній проаналізовані стан і перспективи створення саме високоморальної світової культури. Насправді ж більша частина цієї праці скерована на дослідження стану і перспектив модернізації вищої школи Росії, які оцінюються як дуже позитивні і багатообіцяючі. Стосовно всієї планети мовиться досить коротко: для стійкості дуже складних систем гранично небезпечним є тотожність чи висока стандартизація всіх її складових. Тому збереження культурної різноманітності Л. Любавська вважає більш привабливою перспективою для людства, як формування того чи іншого — навіть високоморального, але уніфікованого — варіанта "загальносвітової культури" чи "всепланетної цивілізації".

Звернемо особливу увагу на заключний абзац розглядуваної статті, який ми вважаємо узагальненням уявлень і думок абсолютної більшості сучасних російських філософів, політологів, економістів і представників інших наук:

"Сегодня все люди благородной душевной и духовной культуры — от самых "простых" тружеников до "светил" — должны направить свою мысль, способность и энергию на преодоление губительных порядков и устремлений уродливой, извращающей человечность современной западнической цивилизации".

Це не слова Л. І. Любавської, це цитата з твору Д. Гарсія [3]. У ній звучить безкомпромісна критика "західності", а створена там цивілізація проголошується "звироднілою" й "антилюдською". Подібна оцінка внеску країн Заходу в розвиток цивілізації надто часто подобається росіянам і неодноразово повторюється в їхніх наукових працях.

Було б певним примітивом вказати, що Л. Любавська словами Д. Гарсії надмірно критично оцінює цивілізаційний внесок Заходу, адже Гарсія має рацію, коли критикує ті погані виховні впливи, які пропагують прихильники "суспільства необмеженого споживання" й апологети "повних ліберальних свобод". Ми стикаємося з ними най-

частіше в засобах масової інформації — телебаченні, кіно, Інтернеті та ін., де сьогодні найбільший вплив мають не західноєвропейські, а американські фірми і автори. Засилля американських мас-медіа часто вважають неодмінною складовою явища "глобалізації", що й справді так, хоч глобалізація є більш широким процесом й охоплює всі країни світу.

Потік американської продукції, розрахованої на масового і не надто вибагливого споживача, варто краще називати іншим терміном — "американізація" (або, що менш точно — "вестернізація"). Зрідка, як це висловила у своїй праці Є. А. Подольська, цей потік ототожнюють з європейським впливом: "Сьогодні світ заполонили ідеї, культурні, політичні цінності переважно європейського походження" [6, *176*].

На наш погляд, це твердження є серйозною помилкою, адже насправді ідеї "європейського походження" зовсім не "заполонили світ". Нагадаємо, що Захід в останні 20–30 років втратив свою монолітність і чітко поділився на дві частини — одна складається зі США і тих небагатьох держав, які цілком поділяють політичні і культурні погляди американських мільярдерів і політичної еліти, а інша охоплює більшість континентальних європейських держав, що відмовилися копіювати американські цивілізаційні взірці і намагаються створити "суспільство соціальної справедливості", а не "необмеженого споживання".

Тому є всі підстави критикувати американізований варіант так званої "глобальної культури" з її гаслами необмеженої індивідуальної свободи, прагнення до накопичення якомога більшої кількості грошей і речей, уславлення найбагатших і найзажерливіших. Це тим небезпечніше, що одночасно можуть звучати і доволі привабливі слова про демократію, постмодернізм, гуманізацію, глобалізацію і космополітизм (чи інтернаціоналізацію). Через захоплення всього телевізійного часу і екранів кінотеатрів подібними голлівудськими чи іншими американськими продуктами в більшості країн світу — насамперед в Україні, де послаблені можливості національної інформаційної продукції — ушкоджується народна культура і традиційна мораль, зневажається духовна спадщина і відбувається ідеологічне "зомбування" молоді, яка перетворюється у так зване "пепсі-покоління", в якому поважають лише силу, нахабство і товсті пачки "баксів" [1].

Подолання подібних негативних впливів Є. Подольська вбачає в інтеграційних кроках [6]:

"Зараз у глибинах колективного розуму планети зріє інше бачення глобалізації — це глобалізація, заснована на синтезі *екстравертних (західних)* та *інтравертних (східних)* цивілізацій. Це синтез, у якому індивідуалізм і надмірна зматеріалізованість потреб Заходу урівноважується внутрішньою духовністю і екологічністю світосприймання Сходу. До того ж гуманізм як феномен європейської цивілізації є надмірно антропоцентричним, закостенілим у власному розвитку, тому потребує нової світової філософії, де ідея Вселенського початку, вічно одухотвореного космосу утворила б інший полюс осі, навколо якої сформувалася б більш людяна і гармонійна людська культура".

Рамки статті не дають змоги дуже деталізувати докази того, що подібна програма є одночасно і нереальною, і помилковою, оскільки спирається на хибні гіпотези і не зовсім правильні припущення. Чи не головне з них — твердження про "закостеніння" європейської цивілізації, про її вичерпання і повну неспроможність до "власного розвитку". На щастя, це цілком неправильно, бо в останні роки багато країн Західної Європи досягли видатних економічних і соціальних успіхів саме тому, що обрали власний і неповторний шлях, цілковито відмовившись від американських взірців, американських економічних теорій і класичного ліберального капіталізму з американським корінням.

Фінляндія, Ірландія, Норвегія, Нідерланди й багато інших країн уже вийшли на новий цивілізаційний рівень, до якого ще довго доведеться рухатися тим самим американцям, які вважають індивідуальне збагачення і досягнення прибутків єдино важливою метою життя і діяльності будь-яких підприємств і фірм. Європейці ж переконані, що привабливішою метою є діяльність на користь якнайвищої "якості життя", яку, очевидно, можна досягти лише колективно, лише на шляху поваги до інших і згоди на певне самообмеження, на зусилля, скеровані на підтримку тих, хто хворий, старий чи перебуває у скрутних життєвих обставинах.

Тут саме час повернутися до вступних фраз нашої статті — "учасниками повстання" майже на 100 % були підлітки і молодь до 16 років. Причин дві: 1) їм не загрожувала жодна юридична відповідальність за підпал автомобілів чи інші подібні дії (це вже особливості "надмірного гуманізму" французького законодавства); 2) лише підлітки так легко сприймають американські взірці і формують для себе життєву програму "все і одразу". Їхні батьки та інші старші особи не брали участі у підпалах чи інших діях, бо встигли більш об'єктивно оцінити і порівняти небезпеку "американської мрії" й

програми “все і одразу” та гуманістичну привабливість і просто людську справедливість європейської пропозиції спільного забезпечення високої і загальної якості життя.

На наш погляд, і в майбутньому старші особи серед тих іммігрантів, які хоч кілька років були у країнах Західної Європи, робитимуть вибір на користь сучасної європейської моралі і цінностей. До тероризму схилятимуться переважно молоді особи, особливо під впливом різноманітних релігійних і “фундаментально-національних” пропагандистів.

Нас турбує та обставина, яка так виразно пролунала у цитованій статті Є. Подольської: небезпечно низький рівень поширення в Україні правдивих знань про культуру, мораль і найвищі життєві цінності сучасної Північної, Західної, Центральної і Південної Європи. Дуже небезпечно і надалі вважати, що голлівудські фільми пропагують погляди ірландців, данців, фінів чи норвежців.

Ми покладаємо великі надії на те, що активна участь України в Болонському процесі дасть можливість тисячам студентів і молодих науковців побувати не у США, а в Європі. Там вони самостійно переконаються у тому, що в європейців є “власна гідність”, що вони обстоюють більш перспективні цивілізаційні погляди і мають набагато вищий рівень толерантності і поваги до культур інших народів, ніж американці. Європейці не потребують відмови від власного культурного спадку, від християнських заповідей і не мають наміру запозичувати будь-яку зі “східних” релігій — від мусульманства до буддизму чи чогось іншого.

Не варто забувати, що в усіх нам відомих “східних” релігіях особистість не оцінюється так високо, як, наприклад, у протестантських варіантах християнства. Там звеличується чи володар-самодержець, чи соціальний устрій як “держава”, особистісні ж прагнення мають підпорядковуватися встановленим канонам. Відтак, не так просто буде досягти перенесення бодай частини “східних” світоглядно-релігійних поглядів на терени Західної Європи, де середня тривалість безкоштовного світського навчання у системах державної освіти лежить у межах від 15–16 років (Греція, Португалія) до 19–21 року (Швеція, Норвегія, Нідерланди, Ірландія та ін.). Прогресивнішим шляхом ми вважаємо не злиття всіх релігій та окультних поглядів, а подальшу модернізацію змісту гуманітарної освіти в Європі та активну участь українських вищих навчальних закладів у тому, щоб поліпшувалися курси культурознавства, психології і педагогіки.

Підвищення поваги до власної культури і культури сусідніх народів ми вважаємо обов'язковою передумовою успішного продовження європейської інтеграції, в якій найактивнішу участь можуть і повинні взяти студенти, викладачі і освітні керівники України. Підписання Україною в 2005 р. Болонської декларації створює для цього нові і більш сприятливі перспективи.

Література

1. *Абдуллин М., Персидская Н., Рогачева В. и др.* "Пепси-поколение" ("ПЕПСИ ДЖЕНЕРЕЙШН") // Вестн. высш. шк. (Alma mater). — 2000. — № 4. — С. 40–45.
2. *Абсалямова А. Г.* "Мультикультурализм" в постсоветском образовательном пространстве: методология понятия // Образование и наука. — 2004. — № 5. — С. 16–23.
3. *Гарсия Д.* О понятиях "культура" и "цивилизация" // Вопр. философии. — 2002. — № 12. — С. 234.
4. *Любавская Л. И.* XXI век: проблемы создания единой культуры // Философия образования. — 2003. — № 7. — С. 206–211.
5. *Пазенок В. С.* Інформаційне суспільство, культура, особистість // Нова парадигма. — 2005. — Вип. 50. — С. 21–35.
6. *Подольська Є. А.* Основні напрямки та принципи формування позитивних рис людини // Виховання в контексті соціальної адаптації студентства: Матеріали Міжнар. наук.-практ. конф.-семін., 7 листоп. 2003 р., м. Харків. — Ч. І. — Х., 2003. — С. 173–177.
7. *Черняк Н. А.* Возможно ли взаимопонимание культур? // Философия образования. — 2005. — № 2(13). — С.191–197.
8. *Boudon R., Bulle N., Cherkaoui M.* Ecole et societe: les paradoxes de la democratie. — Paris: Presses Univ. de France, 2001. — 297 p.
9. L'ecole et le defi etnique. Education et integration / Fr. Lorcerie, Fr. Alamartine, Fr. Berrou. — Paris: INRP, 2003. — 336 p.
10. L'education comparee: un outil pour l'Europe. — Paris: L'Hartmann, 2003. — 119 p.